

nig toegepast op de lokale geloofsgemeenschap en teveel op de wereldkerk, en het ademt te zeer de geest van een tijd die voorbij is, die deels niet meer relevant is en die ook niet of in gewijzigde vorm terug zal komen.

En daarmee ben ik bij het laatste punt aangekomen: de insteek op het onderwerp. De titel spreekt wat dat betreft voor zich: het *instituut* Rooms-Katholieke Kerk. Het is merkwaardig dat de auteur een boek schrijft over het instituut, terwijl de laatste tijd juist meer geschreven wordt over de kerk als beweging, als netwerk, als ‘vloeibaar’, als een traditiestroom waar een veelvoud aan groepen en groepjes zich aan relateert en mee identificeert. Het institutionele gedeelte van de kerk bestaat nog steeds, en het laat zich soms met de nodige kracht kennen, maar sociologisch krijgt het een andere waarde die in het boek niet naar voren komt. Het is veelmeer de garant, het kader, een culturele bovenbouw, soms ook een folkloristische uiting van een organisatie die ondertussen bezig is zichzelf helemaal opnieuw uit te vinden in de huidige maatschappelijke context. Wie een boek schrijft over het instituut schrijft daarom voor freaks. En op dat punt heeft de auteur een dankbare recensent getroffen.

Erik Sengers

(Vrije Universiteit)

Luykx, Paul (2007), *‘Daar is nog poëzie, nog kleur, nog warmte’. Katholieke bekeerlingen en moderniteit in Nederland, 1880 – 1960*, Hilversum: Uitgeverij Verloren, pp. 376, ISBN 978-90-8704-020-8, € 29,-.

De golf van bekeringen tot het katholicisme op het eind van de negentiende en in de eerste helft van de twintigste eeuw is een interessant verschijnsel, vooral omdat de bekeerlingen uit verschillende groepen kwamen. Paul Luykx probeert in deze studie deze golf in kaart te brengen en te verklaren. Voor sociale wetenschappers is vooral daarom dit boek interessant.

De auteur wil een beeld schetsen van dit verschijnsel, toegespitst op de bekeringen onder de sociaal-culturele elites. Hij beperkt zich niet tot de literaire elite (meest bekende voorbeelden zijn Frederik van Eeden, Pieter van de Meer de Walcheren, Gabriel Smit, Helène Nolthenius), maar behandelt ook de bekeringen van schilders en architecten zoals Jan Toorop en Pieter Talma, politici als H.P. Marchant, bekeerlingen uit het communisme (o.a. Daniel de Lange), wetenschappers (o.a. Fr. Buytendijk), theologen (W. v.d. Pol) en journalisten. Deze stukken laten zich met plezier lezen, maar het valt wel op dat materiaal van de bekeringsgeschiedenissen soms mager is en datzelfde geldt van de analyse ervan. Van sommige figuren wordt enkel vermeld dat ze op jeugdige leeftijd overgingen tot de katholieke kerk.

Terecht stelt de auteur dat deze bekeringsgolf een 'fait social' is, en dat deze dus uit andere sociale factoren begrepen moet worden. Zijn stelling is dat de bekeringsgolf verklaard wordt door de aantrekkingskracht die de RK Kerk juist als antimodern, antimoder-nistisch instituut uitoefende op lieden die dwalende waren. Hoewel dat in zijn vaagheid wel aannemelijk gemaakt wordt, is de stelling tevens zo ruim en zo onduidelijk dat we nog niet veel meer weten. Voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek zou zowel de hypothese als het onderzoeksmodel drastisch aangescherpt moeten worden. Aanscherping op het punt van de aantrekkingskracht: was de roomse kerk enkel antimodern of had zij toch meer te bieden? (De poëzie, kleur en warmte uit de titel!). Was zij ook niet tegelijkertijd modern, zoals Hellemans heeft betoogd? Aanscherping op het punt van het onderzoeks-model: minstens zou een vergelijking met bijvoorbeeld de Gereformeerde Kerken (toch ook antimodern te noemen!); met het buitenland (was daar ook zo'n beweging naar de RK Kerk?) gewenst zijn. Daarom levert deze studie voor een godsdienstsocioloog of -psycho- loog minder op dan voor een cultuurhistoricus.

Jan Sloot
Tilburg

Ackermans, Gian & Marit Monteiro (red.) (2007), *Mannen Gods. Clericale identiteit in verandering*, (Metamorfozen. Studies in religieuze geschiedenis VII), Hilversum: Uitgeverij Verloren, pp. 169, ISBN 978-90-6550-949-9. € 19,-.

Deze bundel studies over de priesterlijke identiteit is gegroeid uit een studiedag over de veranderende klerikale identiteit in de twintigste eeuw die de Stichting Echo samen met de leerstoelgroep Kerkgeschiedenis van de Radbouduniversiteit in 2004 organiseerde. De lezingen zijn bewerkt en aangevuld met enkele interviews: met mgr Bluysen, de vroegere bisschop van Den Bosch; met een diaken en een pasgewijde dominikaan. De keuze van de geïnterviewden is merkwaardig: noch de 'permanente diaken' noch de ordesprijester geven een goed beeld van de veranderende identiteit omdat ze zelf in een andere positie staan.

Het inleidend artikel van Marit Monteiro geeft een overzicht van de veranderingen in het priesterbeeld sinds Trente; haar suggestie dat de Nederlandse priesters, omdat ze geen dienstplicht hadden, minder weerbaar waren en dat mede daardoor hun maatschappelijk aanzien ondergraven werd, lijkt me wat ver gezocht! Patrick Chatelion Counet analyseert in zijn bijdrage, *Man Gods of man des volks?*, de (vroegere) priesterbeelden in twee films. Dus een zeer gevarieerde bundel. Ik noem kort de andere bijdragen:

Het overzicht dat Ton van Schaik biedt in zijn *De bisschop en honderdduizend man. Een groepsportret van de Utrechtse priesters in de twintigste eeuw*, is vooral boeiend voor de periode tot 1960. De periode van 1960 – 1980 (de *radenpriester*) en de tijd daarna (door